

University of Groningen

Intragroup communication in intergroup conflict

Greijdanus, Hedy Jeanette Elisabeth

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Greijdanus, H. J. E. (2015). *Intragroup communication in intergroup conflict: Influences on social perception and cognition*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

NEDERLANDSE SAMENVATTING

Summary in Dutch.

Summary in Dutch

Intragroepscommunicatie in Intergroepsconflict: Invloeden op Sociale Perceptie en Cognitie.

Inleiding.

De meeste mensen zullen het erover eens zijn dat een conflict tussen sociale groepen verwoestende consequenties kan hebben voor de betrokken individuen zelf en hun omgeving. Dit geldt voor conflicten op grote schaal, bijvoorbeeld voor oorlogen of de strijd tegen terrorisme, maar ook voor botsingen op kleinere schaal zoals tussen hooligans van rivaliserende voetbalclubs of tussen demonstranten voor en tegen zwarte piet. Desondanks is er tot nog toe geen consensus bereikt over de beste manieren om escalatie van intergroepsconflict te voorkomen en de-escalatie te bevorderen. Het doel van dit proefschrift was om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van effectieve strategieën voor interventie in intergroepsconflict, als onderdeel van een multidisciplinair onderzoeksprogramma met het thema *conflict en veiligheid* (De Dreu, 2014; Evenblij, 2014). Welke processen en dynamieken spelen een rol in escalatie en de-escalatie van conflict tussen groeperingen? Waarom laait intergroepsconflict juist op in situaties waarin groepen *geen* contact met elkaar hebben? En hoe kunnen we ervoor zorgen dat de percepties die conflicterende groepen hebben van elkaar en van hun onderlinge relaties minder negatief worden? In dit proefschrift beargumenteer ik dat *communicatie binnen groepen* in conflict een intrinsiek onderdeel vormt van zowel escalatie als de-escalatie van intergroepsconflict.³⁸

Een belangrijke reden waarom intergroepsconflict zo sterk wordt beïnvloed door gesprekken die plaatsvinden binnen groepen is dat mensen geneigd zijn meer *over* andere groepen te praten dan *met* hen (McPherson, Smith-Lovin, & Cook, 2001). De beslotenheid van een onderonsje met gelijkgestemde familieleden, vrienden, of collega's biedt een veilige omgeving om samen te kletsen over wat "wij" van "hen" vinden. Dit soort gesprekken heeft voor de betrokkenen vaak als voornaamste doel

³⁸ In deze samenvatting gebruik ik (net als in de Engelstalige hoofdstukken algemene inleiding en discussie) het persoonlijk voornaamwoord "ik" maar het onderzoek en de ideeën in dit proefschrift zijn ontwikkeld in samenwerking met mijn co-auteurs – zoals ook blijkt uit het gebruik van "wij" in de empirische hoofdstukken.

om samen wat tijd te verdrijven en elkaar te amuseren, maar kunnen desondanks denkbeelden over onszelf en anderen definiëren en transformeren (Condor, 2006). Het kernidee van dit proefschrift is dat deze ogenschijnlijk onschuldige conversaties door hun invloed op intergroepspercepties een sleutelrol kunnen spelen in het escaleren en de-escaleren van intergroepsconflict. Daarom betoog ik dat een grondig begrip van communicatie in de context van intergroepsconflict essentieel is voor het ontwikkelen van conflictinterventies.

Er zijn verscheidene redenen om de rol van communicatie binnen groepen voor het voetlicht te brengen. Voor zover de huidige literatuur over intergroepsconflict en interventies überhaupt communicatie heeft onderzocht, ligt de focus bijna exclusief op communicatie en interactie *tussen* groepen (Pettigrew & Tropp, 2006, 2008). Uit andere onderzoekslijnen is echter gebleken dat intergroepscommunicatie minder invloed heeft dan intragroepscommunicatie, doordat ons beeld van de werkelijkheid – en dan in het bijzonder van onze sociale wereld; onszelf en anderen – wordt gevormd en aangepast in interactie met anderen op wiens zienswijzen we vertrouwen (e.g., Echterhoff, Higgins, & Groll, 2005; Haslam, McGarty, & Turner, 1996; Postmes, 2003). Dat wil zeggen, onze denkbeelden baseren we voornamelijk op interactie met gelijkgestemden binnen groepen waarmee we ons identificeren (ingroupleden) en we zijn minder gemakkelijk te beïnvloeden door anderen die horen bij groepen waar we ons niet mee identificeren (outgroupleden).

Kortom, het is ook voor een fenomeen dat zich tussen groepen afspeelt, zoals intergroepsconflict, van belang om na te gaan wat er binnen de betrokken partijen gebeurt. Aandacht voor dergelijke intragroepsprocessen verrijkt ons inzicht in intergroepsconflict door verder te kijken dan de intra-individuele en intergroepsfactoren die traditioneel gezien worden bestudeerd in intergroepsconflictonderzoek. Het doel van dit proefschrift is om met deze benadering enerzijds een brug te slaan tussen intragroeps- en intergroepsonderzoek – twee aangrenzende maar desondanks opmerkelijk gescheiden domeinen binnen de sociaal-psychologische wetenschap (Dovidio, 2013). Anderzijds beoogde ik met dit onderzoek een steentje bij te dragen aan de ontwikkeling van wetenschappelijk onderbouwde interventies in intergroepsconflict.

Samenvatting van resultaten.

In de empirische hoofdstukken van dit proefschrift kwamen verschillende facetten aan bod van de invloed intragroepscommunicatie op percepties in intergroepsconflict. Alle hier gerapporteerde experimenten speelden zich af tegen een algemene achtergrond van intergroepsconflict, waarbij Hoofdstuk 2 bovendien de invloeden uitlichtte van aanstaand contact met een vijandige outgroup. In de verschillende hoofdstukken heb ik de rol onderzocht van daadwerkelijke intragroepscommunicatie (Hoofdstukken 2 en 4), mentale voorbereiding op intragroepscommunicatie (Hoofdstuk 3), en individueel nadenken (Hoofdstuk 2). Ik heb me daarbij gericht op effecten van zowel de vorm (Hoofdstukken 3 en 4) als de inhoud (Hoofdstukken 2 en 4) van deze processen op de intergroepspercepties van individuele groepsleden. Samengenomen hadden deze empirische hoofdstukken als oogmerk om inzicht te verschaffen in de rol van intragroepsprocessen in escalatie en de-escalatie van intergroepsconflict, als een empirische basis om uiteindelijk een intragroepsinterventie te ontwikkelen om intergroepspercepties te verbeteren.

Hoofdstuk 2: Intragroepscommunicatie en verwacht intergroepscontact.

Hoofdstuk 2 beschreef twee experimenten naar intragroepscommunicatie in intergroepsconflict. Het intergroepsconflict betrof de stigmatisering van studenten in Groningen door niet-studenten (*Stadjers*) als slordige herrieschoppers. Experiment 2.1 liet zien dat studenten die verwachten oog in oog te komen staan met Stadjers zich schrap zetten tegen verwachte vijandigheid. Dat wil zeggen, ze identificeren zich sterker met hun ingroup studenten, romantiseren metastereotypen, en hebben het idee dat studenten in het algemeen negatievere denkbeelden hebben over Stadjers. Dit schrap zetten gebeurde uitsluitend wanneer studenten direct contact verwachtten en hier met andere studenten over praatten, maar niet wanneer ze hier individueel over nadachten of alleen indirect (schriftelijk) of geen enkel contact verwachtten. De resultaten van inhouds- en mediatieanalyses suggereerden dat studenten zich schrap zetten in voorbereiding op een harde confrontatie met hun outgroup omdat groepen die direct intergroepscontact verwachten meer praten over incidenten waarbij Stadjers vijandig reageerden op studenten dan groepen die geen direct contact verwachten.

Bovendien wees Experiment 2.2 uit dat geluidsopnamen van groeps gesprekken tussen studenten die direct intergroepscontact verwachtten meer gevoelens van ongemak opwekten in een ongerelateerde steekproef van studenten dan geluidsopnamen van groeps gesprekken tussen studenten die geen direct intergroepscontact verwachtten. Dit suggereert dat verwacht intergroepscontact niet alleen beïnvloedt waar groepsleden onderling over praten, maar dat de inhoud van deze intragroepscommunicatie op zijn beurt weer invloed uitoefent op de gevoelens en percepties van individuen. Dit impliceert dat een intergroepsconflictinterventie waarin intergroepscontact wordt opgelegd en geforceerd ongewild negatieve consequenties kan hebben als groepsleden hierover praten binnen hun eigen groepen – dat wil zeggen, in de natuurlijke omgeving waarin het merendeel van de dagelijkse communicatie plaatsvindt. Samengevat is het belangrijkste punt van Hoofdstuk 2 dat mensen uiteenlopende reacties vertonen op identieke intergroepsituaties, afhankelijk van of ze hierover in gesprek gaan met hun ingroupleden.

Hoofdstuk 3: Abstract nadenken over stereotype-(in)consistente informatie.

Zoals we in Hoofdstuk 2 zagen, kan de inhoud van interactieve intragroepscommunicatie effect hebben op de denkbeelden van individuele groepsleden. Maar pure anticipatie op intergroepscommunicatie kan al genoeg zijn om percepties te veranderen (zie Zajonc, 1960). In Hoofdstuk 3 werd een mogelijk proces onderzocht waardoor de verwachting van intragroepscommunicatie individuele cognitie zou kunnen beïnvloeden. Het centrale idee achter dit hoofdstuk was dat communicatie een bepaald niveau van abstractie vereist doordat communicatie gebaseerd is op gezamenlijke achtergrondkennis (een *common ground*). Communicatiepartners moeten eerst een algemeen raamwerk van gedeelde kennis bepalen voordat ze kunnen ingaan op de unieke details van een specifiek voorval. Zonder dit raamwerk is er geen gedeelde context waarin de communicatiepartners elkaars specifieke uitingen kunnen duiden. Zodoende dwingt de verwachting van communicatie mensen om (ook) na te blijven denken op een relatief abstract niveau in plaats van zich volledig op concrete details te concentreren.

Twee experimenten toonden aan dat voorbereiding op intragroepscommunicatie abstract nadenken kan faciliteren – zelfs over informatie die normaalgesproken op een concreet denkniveau wordt verwerkt (in deze

experimenten: onverwachte, stereotype-inconsistente informatie). Deze bevinding is van zowel theoretisch als praktisch belang, omdat stereotype-inconsistente informatie een grotere kans heeft om bestaande denkbeelden te beïnvloeden naarmate deze informatie op een abstractere, meer generaliserende manier wordt geïnterpreteerd. Dit betekent dat abstracte verwerking van stereotype-inconsistente informatie kan bijdragen aan verandering van stereotypen. Op deze manier zou intragroepscommunicatie dus een situatie kunnen zijn waarin mensen zich openstellen voor het aanpassen van bestaande gedeelde realiteiten.

In lijn met onze hypothesen, lieten beide experimenten zien dat voorbereiding op intragroepscommunicatie mensen in staat stelt om stereotype-inconsistente informatie op een abstract denkniveau te verwerken. De onderzoeksdeelnemers lazen speciaal voor dit onderzoek samengestelde krantenartikelen over een paar leden van een specifieke outgroup wiens gedrag strookte met stereotypen (werknemers die saaie vergaderingen hadden in Experiment 3.1; Marokkaans-Nederlandse jongeren die een kickboksersgroep oprichtten in Experiment 3.2) of hier juist niet mee strookte (werknemers die een nacht doorzakten in een kroeg in Experiment 3.1; Marokkaans-Nederlandse jongeren die een kunstenaarscollectief oprichtten in Experiment 3.2). Ze vormden zich een individueel beeld van dit krantenartikel of verwachtten hierover te praten met andere onderzoeksdeelnemers op een online forum. De resultaten van beide experimenten wezen uit dat stereotype-consistente informatie abstract wordt verwerkt onafhankelijk van of men wel of niet hierover verwacht te praten. Dat wil zeggen, dit type informatie over een outgroup trekt niet de aandacht van waarnemers naar specifieke details en daardoor kunnen zij blijven nadenken op een relatief abstract en algemeen niveau. Maar stereotype-inconsistente informatie daarentegen trekt de aandacht wel degelijk naar de details van een specifiek voorval. Zulke onverwachte informatie vraagt om een uitgebreidere uitleg: Waarom vertoonden deze unieke individuen dit stereotype-inconsistente gedrag in deze specifieke situatie? Deze verschuiving naar concretere verwerking van stereotype-inconsistente informatie kan echter tegengegaan worden door verwachte intragroepscommunicatie.

Bovendien liet Experiment 3.2 zien dat abstract nadenken het gebruik van stereotypen alleen versterkt als de informatie waarover men nadenkt stereotype-consistent is, maar niet als de informatie stereotype-inconsistent is. Deze bevinding nuanceert de wijdverbreide aanname dat abstract nadenken gelijkgesteld kan worden aan stereotyperen. Abstract nadenken kan er inderdaad voor zorgen dat we anderen waarnemen en behandelen in termen van hun sociale groepslidmaatschap in plaats

van als idiosyncratische individuen. Dit zou impliceren dat we concreet zouden moeten nadenken over outgroupleden om intergroepsconflict te de-escaleren (zie ook Brewer & Miller, 1984). Niettemin wijzen onze resultaten uit dat alleen abstract nadenken over stereotype-consistente informatie leidt tot meer gebruik van stereotypen – terwijl dit niet het geval is voor abstract nadenken over stereotype-inconsistente informatie. Met andere woorden, de waarneming van een kickbokser als een Marokkaanse Nederlander in plaats van als een uniek individu versterkt de negatieve stereotiepe beelden die autochtone Nederlanders over deze groep hebben, maar de perceptie van een kunstenaar als een Marokkaanse Nederlander in plaats van als een uniek individu laat de stereotypen van autochtone Nederlanders over Marokkaanse Nederlanders ongemoeid. Dit toont aan dat kenmerken die niet gerelateerd zijn aan het stereotype het verband tussen abstract denken enerzijds en het toepassen van stereotypen anderzijds kunnen verbreken. Dit effect trad op ondanks het feit dat mensen zowel kunstzinnig als agressief kunnen zijn – met andere woorden, de stereotype-inconsistente eigenschap die werd gebruikt in Experiment 3.2 was niet anti-stereotiep. Een mogelijke implicatie van deze bevinding is dat de perceptie van een vredelievend persoon (d.w.z., *anti*-stereotiep, anti-agressief) als een Marokkaanse Nederlander in plaats van als een uniek individu negatieve stereotypen zou kunnen *verminderen*. Al met al zou de voorbereiding op intragroepscommunicatie een sleutelrol kunnen spelen in de verandering van stereotypen, doordat deze situatie de mogelijkheid schept tot abstracte, generaliserende interpretatie van stereotype-inconsistente informatie over een outgroup.

Aangezien ik mij ten doel had gesteld om een intergroepsconflictinterventie te ontwikkelen die ingezet kan worden in *daadwerkelijke* intragroepscommunicatie, roepen deze bevindingen de vraag op of en hoe verschillen in abstractieniveau kunnen worden gemanipuleerd in intragroepsgesprekken om intergroepspercepties te verbeteren. Dit is een van de onderwerpen die aan bod kwamen in Hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 4: Interventie in intergroepsconflict.

Het doel van Hoofdstuk 4 was om een interventie te ontwerpen waarin de krachten van abstractieniveau (Hoofdstuk 3) en inhoud (Hoofdstuk 2) van intragroepscommunicatie worden gebundeld om intergroepsconflict te de-escaleren middels discussies in echte groepen. In dit empirische hoofdstuk heb ik drie

experimenten gerapporteerd aangaande de praktische implicaties van Hoofdstukken 2 en 3 voor interventies in intergroepsconflict. Dat wil zeggen, Hoofdstuk 2 wees uit dat interventies die zich richten op *intergroepscontact* mogelijk een averechts effect sorteren doordat dergelijk contact doorgaans wordt voorbereid binnen de betrokken groepen. De inhoud van gesprekken in anticipatie op intergroepscontact kunnen negatieve consequenties hebben voor intergroepspercepties en -relaties. Een interventie zou daarom – in ieder geval als eerste stap – een veilige omgeving moeten scheppen van intragroepsgesprekken over een outgroup waarmee men niet direct contact verwacht. In het bijzonder zou ervoor gezorgd moeten worden dat gesprekken binnen groepen zich afspelen rondom de vraag hoe “wij” “hen” zien en niet hoe “wij” “jullie” zien – en vanzelfsprekend dient de nadruk in deze discussies te liggen op positieve aspecten.

Als toevoeging op deze inhoud-gestuurde benadering van intragroepscommunicatie, onderzocht Hoofdstuk 3 de vorm (d.w.z., het abstractieniveau) van denkbeelden over outgroupleden. De resultaten wezen uit dat abstracte cognitie niet onvermijdelijk leidt tot meer stereotypering. Voor een interventie betekent dit dat abstract nadenken over een outgroup niet noodzakelijkerwijs een probleem hoeft te zijn in intergroepsconflict. Integendeel, de verandering van abstracte cognities op groepsniveau zoals negatieve outgroupstereotypen vergt abstract tegenbewijs op groepsniveau (Paik, MacDougall, Fabrigar, Peach, & Jellous, 2009). Een concreet positief voorbeeld, zoals een uitgebreide beschrijving van een kwiek en bijdetijds omaatje dat de hele dag zit te Facebooken, schetst een levendig mentaal plaatje dat behoorlijk echt over kan komen op de toehoorders (zie ook Hansen & Wänke, 2010). Desalniettemin kan dit worden afgedaan als een uitzondering, waardoor het algemene stereotype dat bejaarden saai en ouderwets zijn in stand blijft. Het stereotype kan echter veranderen als een gesprek zich juist concentreert op abstract tegenbewijs op groepsniveau in plaats van op individueel niveau – bijvoorbeeld dat meer dan de helft van de Nederlandse bejaarden een tablet gebruikt. Voortbordurend op deze eerdere bevindingen heb ik in Hoofdstuk 4 de potentie van abstractieniveau (zie Hoofdstuk 3) en inhoud (zie Hoofdstuk 4) van intragroepscommunicatie onderzocht als handvatten om intergroepsconflict te de-escaleren door middel van discussies in echte groepen.

In Experiment 4.1, dat zich concentreerde op een gematigd intergroepsconflict, werden groepjes jongeren geïnstrueerd om negatieve stereotypen over bejaarden (d.w.z., de doelgroep van dit experiment) te bevestigen of

ontkrachten door te praten over individuele outgroupleden (levendige, concrete communicatie) of door te praten over de gehele sociale categorie (generaliserende, abstracte communicatie) in natuurlijke, verder ongestuurde gesprekken. Ik heb een sterker intergroepsconflict onderzocht in Experiment 4.2, waarin onderzoeksdeelnemers dezelfde instructies volgden maar ditmaal gingen de gesprekken over de doelgroep Marokkaans-Nederlandse jongeren en nam er in elk groepsgesprek stiekem een handlangster van de onderzoekers deel (d.w.z., semi-natuurlijke intragroepsdiscussies met naïeve deelnemers en een acteur). In een vergelijking tussen verscheidene concurrerende hypothesen leverden Experimenten 4.1 en 4.2 de meeste empirische ondersteuning voor de hypothese dat abstracte intragroepsontkrachting van negatieve outgroupstereotypen de succesvolste interventie is om intergroepspercepties te verbeteren. Vervolgens werden in Experiment 4.3 de effecten van abstracte en concrete ontkrachting op intergroepspercepties afgezet tegen de effecten van een neutrale controleconditie (ontkrachting van het negatieve beeld over het illegaal downloaden van muziek en films). Dit experiment onderzocht de invloed van intragroeps gesprekken (zonder handlangster) over stereotypen over allochtone Nederlandse jongeren. Ook hier bleek abstracte ontkrachting van negatieve outgroupstereotypen de intergroepspercepties sterker te verbeteren dan concrete ontkrachting. Al met al bevestigden de experimenten in dit laatste empirische hoofdstuk niet alleen dat intragroepscommunicatie kan worden aangewend als middel om intergroepspercepties te verbeteren, maar de resultaten leverden ook inzicht in de manieren waarop de vorm en inhoud van intragroepscommunicatie kunnen worden ingezet om intergroepsconflict te de-escaleren. De conclusie die hieruit voortvloeide was dat groepsleden aangespoord zouden moeten worden om collectief outgroupkenmerken te bespreken die negatieve intergroepspercepties ontkrachten. Kortom, op basis van deze bevindingen stel ik een intergroepsconflictinterventie voor die is gebaseerd op abstracte intragroepsontkrachting van negatieve outgroupstereotypen.

Discussie en conclusies.

Het overkoepelende doel van dit proefschrift was om een nieuw licht te werpen op de rol van intragroepscommunicatie in escalatie en de-escalatie van intergroepsconflict. Dit onderzoek diende als een empirische basis om uiteindelijk

een intergroepsaanpak te ontwikkelen om in te grijpen in intergroepsconflict. Elk empirisch hoofdstuk benaderde dit onderwerp vanuit een ander oogpunt. In het eerste empirische hoofdstuk (Hoofdstuk 2) heb ik onderzocht hoe intragroepscommunicatie in kleine interactieve groepjes de intergroepspercepties van gestigmatiseerde groepsleden beïnvloedt. Ik heb me hierbij specifiek gericht op hoe de voorbereiding op intergroepscontact de inhoud van intragroepscommunicatie vormgeeft, en op hoe communicatie-inhoud vervolgens doorwerkt in de denkbeelden van individuele groepsleden. In het tweede empirische hoofdstuk (Hoofdstuk 3) heb ik bestudeerd hoe pure *voorbereiding op* intragroepscommunicatie invloed uitoefent op de manier waarop groepsleden nadenken. Daarmee heb ik de effecten verkend van zowel de vorm als de inhoud van cognitie. En ten slotte heb ik in het derde empirische hoofdstuk (Hoofdstuk 4) getracht de concepten van inhoud en vorm toe te passen op communicatie in het ontwerpen van een praktische, op intragroepscommunicatie gebaseerde interventie om intergroepsconflict te de-escaleren. Samenvattend, heeft elk van de empirische hoofdstukken een aspect van intragroepscommunicatie behandeld dat consequenties heeft voor intergroepspercepties en, daardoor, de relaties tussen conflicterende groepen.

Theoretische implicaties.

De studies in dit proefschrift behandelen zowel de dynamiek van kleine interactieve groepjes als responsen van geïsoleerde individuen op gestandaardiseerde computertaken. Naar mijn idee zijn de onderzoeksdomeinen van de sociale psychologie en sociale cognitie niet alleen ‘sociaal’ omdat we cognities, emoties en gedrag *jegens* andere sociale entiteiten onderzoeken (bijv. stereotypen, attitudes, attributies) maar ook omdat menselijke cognities, emoties en gedrag worden gevormd en omgevormd samen *met* anderen. Met de studies in dit proefschrift hoop ik een steentje te kunnen bijdragen aan het omkeren van de recente sterke afname in onderzoek naar interacties binnen kleine groepen, zoals die is geobserveerd door Wittenbaum en Moreland (2008). Samengenomen leveren de empirische hoofdstukken een tweevoudige wetenschappelijke bijdrage. Ten eerste brengen deze de tot dusverre onderbelichte rol van intragroepsprocessen in escalatie en de-escalatie van intergroepsconflict voor het voetlicht. En ten tweede resulteerden de hoofdstukken in de ontwikkeling van een op intragroepscommunicatie gebaseerde

interventie in intergroepsconflict. Voordat ik wat dieper inga op de praktische implicaties, zal ik eerst de belangrijkste theoretische implicaties aanstippen.

De experimenten in dit proefschrift hebben allereerst implicaties voor het concept van *gedeelde realiteit* binnen groepen (bijv. Echterhoff, Higgins, & Levine, 2009; Hardin & Higgins, 1996). De gedachten, gevoelens en gedragingen van groepsleden lijken over het algemeen op elkaar (Smith, Seger, & Mackie, 2007; Thompson & Fine, 1999; Tindale, Meisenhelder, Dykema-Engblade, & Hogg, 2001; Yzerbyt, Dumont, Mathieu, Gordijn, & Wigboldus, 2006). Deze gedeelde cognities, emoties en gedragingen kunnen niet volledig verklaard worden door te stellen dat groepsleden simpelweg dezelfde ervaringen meemaken (zie ook Lyons, Clark, Kashima, & Kurz, 2008) – bijvoorbeeld dat Groningse Stadjers studenten zien als luidruchtige overlastveroorzakers (zie Hoofdstuk 2) doordat ze allemaal wel eens gestruikeld zijn over de slordig neergegooide fietsen in een poging om in het holst van de nacht aan te bellen of de muziek alsjeblieft wat zachter kan. Er bestaan echter veel intergroepspercepties over groepen waar mensen niet of nauwelijks mee in aanraking zijn geweest. Zo stoelt de contacttheorie op de veronderstelling dat negatieve stereotypen en vooroordelen de overhand nemen wanneer er beperkt intergroepscontact is (Pettigrew & Tropp, 2006, 2008). Bovendien doen deze gedeelde denkbeelden geen recht aan de heterogene aard van groepen – individuen zijn zelden een exacte verpersoonlijking van het stereotype dat over hun groep bestaat. Tezamen impliceert dit dat ideeën over andere groepen en intergroepsrelaties grotendeels sociaal gecreëerd worden. Het zijn gedeelde realiteiten die een soms erg geringe relatie hebben met de “echte” werkelijkheid. Dit proefschrift levert bewijs voor een proces dat ten grondslag ligt aan de vorming en omvorming van denkbeelden over anderen. Intragroepscommunicatie kan een sterke invloed uitoefenen op de manier waarop individuen de (sociale) wereld waarnemen. De bevindingen laten zien dat zowel daadwerkelijke intragroepsconversaties als puur de verwachting hiervan het denken beïnvloeden. Welke invloed dergelijke communicatie precies heeft op hoe individuen de realiteit waarnemen is daarnaast afhankelijk van de bredere intergroepscontext. Dat wil zeggen, gesprekken over een conflicterende outgroup die we zo meteen zullen ontmoeten verschillen qua inhoud en consequenties van een luchtig, minder doelgericht gesprek onder “ons” over “hen.” Deze invloeden van (verwachte) intragroepscommunicatie op gedeelde realiteit kunnen ingezet worden om intergroepsrelaties te verbeteren, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van constructieve in plaats van destructieve gedeelde realiteiten te bevorderen.

Ten tweede hebben de bevindingen in dit proefschrift implicaties voor de intragroep versus intergroep dichotomie. Hoofdstuk 2 toont aan dat intragroepsinteracties de percepties van individuen over zichzelf en anderen kunnen kleuren, en dat dit proces ook afhankelijk is van de sociale context. Intergroepsdynamica zoals verwacht intergroepscontact kunnen intragroepscommunicatie beïnvloeden, wat vervolgens de intergroepsrelaties (her)definieert. Met andere woorden, het effect van intragroepsprocessen op de cognitie van groepsleden is afhankelijk van de bredere intergroepscontext waarin de intragroepscommunicatie is ingebed, en vice versa. Derhalve is naar mijn mening de vraag of groepsuitkomsten zoals vooroordelen en discriminatie veroorzaakt worden door intra- of intergroepsprocessen (zie bijv. Gaertner & Schopler, 1998) gebaseerd op een arbitrair onderscheid. Processen binnen en tussen groepen kunnen niet netjes gescheiden worden in de chaos van het dagelijks leven. Ik propageer daarom een overkoepelende aanpak van intergroepsonderzoek die het onderscheid tussen intra- en intergroepsprocessen overbrugt (een tot dusverre verbazingwekkend zeldzame aanpak; zie Dovidio, 2013).

Ten slotte hebben de resultaten die werden gerapporteerd in dit proefschrift ook theoretische implicaties voor abstract nadenken en stereotyperen. Hoofdstukken 3 en 4 bouwen voort op voorgaand onderzoek naar de relatie tussen deze twee concepten. De literatuur schetst vaak een ondubbelzinnig beeld van deze relatie. Zo zou abstract nadenken het gebruik van stereotypen bevorderen, doordat het ervoor zorgt dat mensen elkaar in termen van groepslidmaatschap waarnemen in plaats van als unieke individuen (McCrea, Wieber, & Myers, 2012). Met andere woorden, abstractie is problematisch voor diegenen die harmonieuze intergroepsrelaties nastreven. Het huidige onderzoek demonstreert echter dat deze relatie minder eenvoudig is dan tot nog toe werd aangenomen. Hoofdstuk 3 liet zien dat abstracte verwerking van stereotype-consistente informatie gerelateerd is aan een verhoogd gebruik van stereotypen, terwijl dat niet geldt voor abstracte verwerking van stereotype-inconsistente informatie. Bovendien wees Hoofdstuk 4 uit dat abstracte communicatie over stereotype-inconsistentie een gunstig effect heeft op intergroepspercepties. Kortom, abstract nadenken kan ook een *oplossing* zijn in de de-escalatie van conflictueuze intergroepsrelaties.

Praktische implicaties.

In overeenstemming met het doel bij te dragen aan de ontwikkeling van intergroepsconflictinterventies (De Dreu, 2014; Evenblij, 2014), heeft het huidige proefschrift ook verscheidene praktische implicaties. Hoofdstukken 2 en 3 behandelden onderzoeken naar de rol van intragroepscommunicatie in intergroepsconflict en inzichten uit deze studies werden toegepast in Hoofdstuk 4, waarin ik een interventie ontwerp en toets die intergroepsconflict vermindert door middel van intragroepscommunicatie. De huidige bevindingen leveren waardevolle suggesties op voor instanties in de praktijk die conflicten tussen groepen trachten te sussen. Deze suggesties kunnen worden toegepast in zowel lokale conflicten (zoals tussen de studenten en Stadlers in Groningen) als nationale conflicten (zoals tussen autochtone en allochtone burgers). De interventie die in dit proefschrift wordt gepresenteerd is oorspronkelijk ontworpen als een poging om intragroepscommunicatie van buitenaf te structureren. Maar daarnaast kunnen de bevindingen hopelijk een algemene gewaarwording bewerkstelligen van de manieren waarop “wij” onderling over “hen” praten en hoe deze communicatie onze bestaande denkbeelden versterkt of ons juist openstelt voor een andere kijk op onszelf en de ander.

Hoofdstuk 2 demonstreerde dat de bredere intergroepscontext beïnvloedt wat groepsleden bespreken en – daardoor – denken. In de praktijk moeten instanties die willen ingrijpen in intergroepsconflict proberen te voorkomen dat een outgroup als vijandig wordt afgeschilderd, omdat dit kan leiden tot een defensieve houding. Een manier waarop dit kan worden bewerkstelligd is door gesprekken doelbewust te laten verlopen rondom positieve, stereotype-inconsistente (in plaats van bedreigende, stereotype-consistente) informatie. Bovendien liet Hoofdstuk 3 zien dat dergelijke informatie die inconsistent is met bestaande stereotypen waarschijnlijk concreet wordt verwerkt (d.w.z., geïnterpreteerd als onbeduidende uitzondering). Daarnaast wees Hoofdstuk 4 uit dat groepsleden in staat zijn om stereotype-inconsistente informatie op een abstract niveau te bespreken, wat vervolgens resulteert in verbeterde intergroepspercepties. Samengenomen leiden deze bevindingen tot een duidelijke instructie: Een interventie om intergroepsconflict te verminderen moet groepsleden stimuleren om over algemene groepskenmerken te praten die indruisen tegen negatieve stereotypen (zoals de opvatting onder autochtone Nederlanders dat niet-westerse immigranten – en in het bijzonder Marokkaanse Nederlanders – asociale criminelen zijn pilotstudie in Hoofdstuk 2; Dotsch et al., 2011; Gordijn et

al., 2001; Van Prooijen & Coffeng, 2013). Zo kunnen groepsleden bijvoorbeeld praten over hoe gastvrij en warm niet-westerse immigranten en Marokkaanse Nederlanders zijn.

Hoewel ik dit niet heb getoetst, denk ik dat de interventie die is ontwikkeld in dit proefschrift toegepast kan worden op elk willekeurig moment waarop een ingreep in intragroepscommunicatie noodzakelijk is om escalatie van intergroepsconflict te voorkomen. Wanneer communicatiepartners beginnen te stereotyperen of wanneer ze een conflicterende groep verdacht maken met concretere voorbeelden en anekdotes, dient hierop gereageerd te worden met abstracte positieve tegenargumenten. Dit advies kan toegepast worden in verscheidene situaties aangezien het de percepties en relaties tussen uiteenlopende groepen kan verbeteren. Zo kunnen politici bijvoorbeeld baat hebben bij aanpassing van hun argumentatiestrategie in politieke debatten over immigratie en andere intergroepsconflicten. Andere toepassingsmogelijkheden zijn rivaliserende groepen in buurten (zoals tussen de studenten en Stadlers in Groningen), in scholen, of in sporten. Verder zou de interventie de samenwerking tussen conflicterende werkteams kunnen verbeteren, bijvoorbeeld na een problematische bedrijfsfusie.

Een belangrijk praktisch aspect van de interventie is de bewustwording van de invloed van abstracte communicatie over stereotypen. Bevindingen over de linguïstische verwachtingsvertekening (*linguistic expectancy bias*; Maass, 1999; Wigboldus, Semin, & Spears, 2006; zie ook Wenneker & Wigboldus, 2008; Karasawa & Suga, 2008; Maass, Milesi, Zabbini, & Stahlberg, 1995; Maass, Salvi, Arcuri, & Semin, 1989) illustreren hoe de voorgestelde interventie kan helpen. We praten doorgaans in abstracte termen over stereotype-consistente informatie en in concrete termen over stereotype-inconsistente informatie. Helaas zorgt deze onbewuste neiging ervoor dat spontane gesprekken over het algemeen niet leiden tot verandering van negatieve stereotypen.

Dat wil zeggen, door abstract te praten over negatieve stereotypen (bijv. “Marokkaanse Nederlanders zijn asociaal en lui”) benadrukken we de veronderstelde toepasbaarheid van deze eigenschappen op de hele groep, terwijl de concrete taal die we automatisch gebruiken om stereotype-inconsistente voorvallen te beschrijven (bijv. “Mohammed Raji Elilah is een hardwerkende, competente en warme rijinstructeur”) hun zeldzaamheid benadrukt. Naar mijn idee kunnen abstracte percepties zoals stereotypen niet veranderd worden door puur concreet tegenbewijs: “Marokkaanse Nederlanders zijn *niet* asociaal, want Mohammed is sociaal.” In plaats daarvan zou abstracte ontkrachting van stereotypen intergroepspercepties wel

moeten verbeteren: “Marokkaanse Nederlanders zijn *niet* asociaal, want Marokkaanse Nederlanders zijn sociaal.” Al met al biedt de voorgestelde interventie tegenwicht aan de fundamentele neiging tot stereotype-bevestigende gesprekken door gesprekspartners te attenderen op de vorm van hun taalgebruik en hen te leren in abstracte, generaliserende termen te bespreken waarom negatieve stereotypen niet kloppen.

Bij het toepassen van de huidige bevindingen in de praktijk, dient men zich af te vragen wat het beoogde effect van de interventie is. Het hoofddoel van de in dit proefschrift voorgestelde interventie is om intergroepspercepties te verbeteren om uiteindelijk groepsleden ertoe te zetten hun conflicten bij te leggen in plaats van elkaar te ontwijken of discrimineren. Hierbij moet er echter wel voor worden gezorgd dat de interventie expliciet gericht is op het verbeteren van percepties over de conflicterende groep en niet (ook) op het verminderen van percepties van intergroepsconflict of ongelijkheid. Met andere woorden, positievere percepties van een conflicterende groep dienen niet gepaard te gaan met bagatellisering van het probleem op zich (voor een overzicht, zie Saguy & Kteily, 2014). Voorgaande studies hebben zich echter voornamelijk geconcentreerd op de percepties die de benadeelde groep heeft. In Hoofdstuk 4 zagen we dat leden van de bevoordeelde groep na de interventie ook minder expliciet onderscheid maken tussen “hen” en “ons.” Voor zover deze neiging een aanwijzing is van verminderde nadruk op intergroeps grenzen (in plaats van bijvoorbeeld ontkenning van ongelijkheid) zou de voorgestelde interventie vriendjespolitiek binnen groepen moeten verminderen. Al met al is onze hoop dat een abstracte intragroepsreplek op negatieve stereotypen uiteindelijk intergroepsconflict kan de-escaleren door groepen ertoe te bewegen hun problemen samen onder ogen te zien en op te lossen.

Desalniettemin dient elke interventie die gebaseerd is op het opsommen van argumenten tegen negatieve stereotypen bedachtzaam ingezet te worden. Moeite in het verzinnen van dergelijke argumenten kan namelijk leiden tot negatievere in plaats van positievere intergroepspercepties (Schwarz, Bless, Strack, Klumpp, Rittenauer-Schatka, & Simons, 1991). De interventie die werd getoetst in het huidige proefschrift (Hoofdstuk 4) is ontworpen om deze potentiële nadelige gevolgen tegen te gaan. Deelnemers kregen een aantal voorbeelden van positieve groepskenmerken voorgeschoteld en de taakmoeilijkheid werd beperkt door slechts om een top drie van positieve groepskenmerken te vragen. Instanties die deze interventie willen gebruiken in de praktijk dienen deze instructies uiteraard zorgvuldig aan te passen aan het specifieke conflict. Bovendien zal dit soort interventies alleen slagen als

mensen bereid zijn samen over een andere groep te praten. Eén van de geplande studies voor dit proefschrift werd belemmerd doordat deelnemers na meer dan een decennium waarin immigratie hoog op de Nederlandse agenda stond huiverig leken te zijn geworden om mee te doen aan weer een discussie over dit onderwerp. Dus als relaties eenmaal vastgeworteld zijn, is het lastig deze te veranderen.

Deze praktische overwegingen dienen in acht genomen te worden bij het toepassen van de interventie zoals deze is ontwikkeld en getoetst in het huidige proefschrift. Desondanks heeft de huidige op intragroepscommunicatie gebaseerde interventie in intergroepsconflict veelbelovende resultaten opgeleverd. Over verschillende intergroepsconflictcontexten heen en in verschillende intragroepssituaties (groepsgesprekken met een acteur of in een natuurlijke situatie met alleen naïeve deelnemers) bleek abstracte intragroepsontkrachting van negatieve stereotypen de intergroepspercepties te verbeteren.

Conclusie.

Gebruikmakend van diverse benaderingen, belichtten de experimenten in het huidige proefschrift de rol van intragroepscommunicatie in intergroepsconflict. Eén van de pluspunten van dit proefschrift is dat abstractieniveau en stereotype-consistentie zijn onderzocht in daadwerkelijk dynamische intragroepsinteracties – terwijl communicatie in voorgaande onderzoeken doorgaans werd geoperationaliseerd als (geschreven) zinnen of verhalen. Tezamen leveren de experimenten in dit proefschrift vernieuwende theoretische en praktische implicaties door de rol van intragroepscommunicatie in intergroepsconflict voor het voetlicht te brengen. In de praktijk is kwalitatief hoogwaardig contact tussen conflicterende groepen schaars. Dit is jammer omdat dit een ideale omgeving zou zijn voor het verbeteren van intergroepsrelaties. Uitgaande van de huidige bevindingen, stel ik voor dit probleem te omzeilen door de pijlen van een intergroepsconflictinterventie te richten op processen *binnen* groepen. De empirische hoofdstukken onthullen de inhoud en vorm van communicatie als essentiële ingrediënten van intragroepscommunicatie die, met het juiste recept, intergroepsconflict kunnen verminderen. Intragroepsgesprekken die om positieve, stereotype-inconsistente groepskenmerken draaien hebben gunstige effecten op intergroepspercepties en –cognities. De algemene conclusie is dat een op intragroepscommunicatie gebaseerde interventie conflicterende groepen moet stimuleren om positieve collectieve

eigenschappen van elkaar op te sommen, om uiteindelijk intergroepsconflict te de-escaleren.